

UČITELJSKI
T O V A R Š .

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VI.

V Ljubljani 15. januarja 1866.

List 2.

Dobri otrok.

Kedar zarja mi prisveti,
Vstanem, in na svitlo grem,
Stvarniku v molitvi vneti
Serčno hvalo, čast dajem.

Mlad sem, še zelo nezmožen,
Vendar nekaj že storim:
Dober lahko sem, pobožen,
Lahko pridno se učim.

Lepi nauki so zakladi,
Ki nabiram jih v srcé,
Biseri so v dobi mladi,
Ki jih molj, erjá ne sné.

— k.

Ali res šola ljudstvo kazí?

II.

Čas, v katerem živimo, je viharen; — sovražniki keršanske vere in posebno katoliških resnic napadajo razodeto besedo božjo, podlago družinskega življenja, tako zvito, dosledno in silovito, kakor malokdej. To nam tudi pové v razumljivi besedi varh pravice in resnice na stolu sv. Petra. V slavnem listu, v okrožnici je Rim zavergel krive nauke, ktere je zlegla nejevera in brezbožnost, in jih hoče vpeljevati v državno in družinsko življenje. Kakošen krik in vik so zagnale sove, ko jim je poglavar sv. cerkve s lučjo posvetil! In letos zopet govori

namestnik Kristusov, da gospod spi, pa se bo zbudil o svojem času. Seme, katerega so v pretečenem stoletju sejali krivi modrijani, je že dozorelo v kervavo žetev, a to seme še ni zarteto, le močnejše in terdnejše rastlike poganja. Kdor nima oči zapertih, lahko vidi, da je deržavno in družinsko življenje vse gnjilo in razjedeno. Laž in zmeta se čisla za modrost in resnico, resnica in pravica se zasmehuje in v nič deva, ljudstvo je v posvetni učenosti čedalje bolj modro in učeno, v božjih resnicah pa čedalje bolj nevedno.

Kaj pa ima tukaj ljudska šola opraviti?! Prav veliko; eni in drugi kličejo, da pri mladosti je treba začenjati, da šolska mladost je naša nada, naše upanje; prvi pravijo, da resnice keršanske vere se morajo mladim srcem vcepiti, mladost je bolj pripravna sprejemati zveličanske nauke; drugi pravijo, da že mladost se mora oprostiti jarma, katerega ji naklada keršanstvo; svet ne bo srečen, dokler bo veroval v Boga. In ravno v teh časih se vpe-ljuje in razširja po Avstriji ljudska šola; snujejo se rečne, obertnjiske in nedeljske šole. Vlada napravlja šole, ter želi premožnih in umnih deržavljanov, cerkev pa jih v svoje varstvo sprejema, ter želi in pričakuje iz šol dobrih kristijanov, in v tem prizadevanji si deržava in cerkev roko podajate, kajti po naših mislih sta dušni in telesni blagor v tesni zvezi. Ali pa svet spozná to resnico, ali verjame, da slab kristijan tudi ni dober deržavljan? Ali niso želje mnogih, da bi se cerkvi vzela pravica do nadzorništva po ljudskih šolah? Tako prizadevanje je pri nas posamesno, v Belgiji in badenski deželi, pa se je očitno pokazalo; „po deržavnih šolah se mora mladost prosta vsega cerkvenega vpliva izrejati; starši, kateri ne pošiljajo svojih otrok v šolo, naj se postavno in ostro kaznujejo“, tako govoré svobodnjaki, kateri so vlado v teh deželah na se potegnili.

Dokler tedaj v Avstriji ostane cerkveno ogledništvo, se ni treba bati, da bi ljudska šola ljudstvo pačila; mladost se bo vedno izrejevala po večnih resnicah, katere hrani in varuje katoliška cerkev; ne bo se vklanjala posvetnemu duhu, kateri sedeje to, sedaj uno zahteva, in se nagibuje na tisto stran, od katere veter vleče.

Svet pa je vendar čedalje bolj spriden; šole ljudi ne zboljšajo; več ko je šol, slaběji so ljudje.

Otroci pridejo v šole takošni, kakoršni se domá izrede; slabe zglede vidijo domá, zunaj in med sabo; zgodaj se po-

hujšajo in na napčno pot zakrenejo. K tej spačenosti v sercu pa pride vnanji lik, učenost, kakor današnji svet tirja; notranjega človeka šola ne more pre narediti, je že dostikrat vse prepozno, vendar ga pa po vnanje nekaj ogladi in otesa. Takošen človek ostane hudoben v svojem sercu, in šola mu le pomaga, da zna hudobijo v sercu bolje prikrivati. A šola ni kriva njegove hudobije; tam, kjer se je družinsko življenje vse spredilo in ni bilo prave podlage, ni mogla nič storiti, strupa se je tam naserkal, kjer drugi najde tečne hrane. Dan danes otroke strahovati je še bolj težavno, kakor nekaj, ko so se prislovice deržali: „Kdor ne verjame, mora pa čutiti“. Nekaj se je res šiba v zeló rabila, a dan danes pa svet ne najde dosti psov, s kterimi obklada učenika, če hudobnega otroka telesno kaznuje. Od olike in omike si ljudje večidel naj slabejši del zapomnijo, in omika bi tedaj v tem bila, da bi se noroglavci ne strahovali!! Kakošen hrup je bil lansko leto po vseh časopisih, ko je bil nevbogljiv otrok kaznovan! — Mislili smo, da mestu, v kterem si je to zgodilo, proti občna nesreča. Po drugih časopisih pa tudi beremo od mladih tatov in potepinov, in zopet so ti ljudje pripravljeni šolo napadati in jo opominjati na njeno nalogo in dolžnost.

Učitelji shajajo iz ljudstva, med njem živé in bivajo; njegovih šeg in navad se tudi učenci primejo, tedej ne morejo drugačni biti, kakor je njih vek; njih stan jim sicer dolžnost nalaga biti ljudstvu zgled z podukom in zgledom. Ali učitelji naj več ostanejo takošni, kakoršni so bili domá izrejeni, svet pravno zboljšati, tega učiteljski stan sam ne more, a tisti stan je v prvi versti to dolžan storiti, tisti stan, kteremu zveličar pravi: „Vi ste sol zemlje“; če se sol spridi ni za družega, kakor da se z nogami potepta in pohodi. Goreči duhoven, ki spozná svojo visoko dolžnost ter je navdušen za vse dobro in lepo in pa keršanski učitelj, ki pozná svojo nalogo, moreta tudi dan danes veliko dobrega v šoli storiti, in če ravno vseh ne moreta oteti in vsega krivega poravnati, vendar njih prizadevanje pri mnogih veliko lepega sadu obrodi, tako da se v poznejših letih ljudem pozná, da so v šolo hodili.

Dokler bo tedaj cerkev šolo varovala in ogledovala, ni se treba bati, da bi šola razširjevala hudobijo in spačenost; dokler se pa svet sploh ne poboljša, dotlej pa tudi ni treba od šole pričakovati, kar storiti ne more; kajti šola je takošna, kakor-

šno je ljudstvo, med katerim dela, in ako so šole v eni deželi spačene in slabe, ako se po njih namesto čednosti in nravnosti, trosi hudobija in spačenost, je to očitvidno znamenje, da je v deželi gnjilo, v višjih in nižjih krajih, pri prednikih in podložnih; pa šola ni tega kriva, ampak ona kakor očitna naprava glasno govori od splošne samopašnosti. *Mk.*

Pomenki

o slovenskem pisanji.

III.

T. Naj veljá! Da si mi ti sluga ali posel, bodem ti jaz varh v novem letu; sej tako je določil tvoje imé Jezičnik sam.

U. Jezičnik ne vé, da je imé dijak slovensko; in — kakor si ti si domišljeval, da si tavernik, tako si smem jaz, da sem déak, ki sedanji čas zvonec nosi po deržavi nekđaj slovenski — sam nekđaj Slovenec!

T. Tedaj sva Slovenca oba! Kako mi znaš to razkazati?

U. Ime djak — dijak je iz djati (díti — deti — dejati, dicere, facere vid. Jezičn. III, 14.), in že nekđaj je pel od njega pesnik: Multa tulit fecitque puer —

T. Oho! Ime tvoje je iz geršk. *διάκονος*, lat. *diaconus*, slov. služnik, in je s konca bilo le duhovnega pomena: služnik v cerkvenih rečeh, v duhovskih opravilih. Tiste mladenče, ktere so pripravljali za rédovni ali duhovski stan ter jih vadili v potrebnih vednostih (čitati ali brati, peti.), so imenovali diakone — dijake; torej se reče dijak časih le cerkveni bravec (lector), pevec i. t. d.

U. Ker je v naši cerkvi latinski jezik obredni, so se učili zlasti tega, in morebiti za to se zove dijak tudi latinec, in zdaj posebno učenec latinskih šol?

T. Kakor dijak, tako je tudi šola gerška beseda *σχολή*, a) otium (Mufse) t. j. prazni ali prosti čas, ki se obrača v učenje, in b) schola t. j. mesto, kjer se uči, torej učilišče, učilnica. Beseda schola (scola, scuola) je indoevropska, spre-

jeta tudi v slovanske jezike sploh (škola — šola, školnik — šolnik).

U. To je dobro, da sem se poprijel imena „učenec“; to je vsaj slovensko, če tudi ne slovansko (cf. Jezičn. I., 1.). „Dijak“ je po tvoje beseda gerška, gerški „šolar“ je slovenski „praznik“, „študent“ je ime latinsko. Skorej bi kazalo, da bi oponovil Markovo „listmarnek“ (literarum studiosus), ko bi slovenska list (folium) ne pomenila latinske „literae“ le v smislu pismo (epistola)!

T. Dasiravno se je v šolskih zadevah marsikaj spremeni-
nilo, — učenci sami niso več tako cerkveni ali duhovni; ven-
dar se je gerški naslov dijak ohranil skorej po vseh jezikih
slovanskih. Stsl. dijak je diaconus, sacerdos; serb. dijak ali
djak (discipulus), mn. djaci, v pesmih tudi djakovi, in djakon
(diaconus); polj. in česki se glasi žak (der Schüler; staročes.
Diacon; Sänger), žakovstvo (die Schuljugend; stčes. Klerisei,
Geistlichkeit).

U. Taki pogani pa spet nismo, kakor nekteri vpijejo!
Pač so eni prebogaboječi, kakor pravijo; vendar — mnogo
mnogo jih je tudi sedanji čas še po srednjih šolah, katerim
je prava duhovna olika mar in res, in kateri si lepo prizadéjavo
rasti v modrosti in pobožnosti ter strinjati tako pravo znanje s
pravim djanjem.

T. Da bi le res bilo! Kaj ti pomaga dim v glavi, ako je
pa v sercu led? Le ako je toplo v tvojem sercu in jasno v
tvoji glavi, le tedaj si jak, in če tudi slovenski déak! K
temu budí nas vse pesnik, ki póje:

Blagor trikrat sercu, blagor glavi,

Kjer se učenost s krepostjo objema!

Njegov venec v nevenljivi slavi

K slavnem' djanju pozne vnuke vnema. (Ž.)

IV.

T. Taki pogani pa spet nismo učenci, kakor nekteri
vpijejo, si djal; ali pa tudi veš, kaj se pravi pogan, pogan-
ski, poganstvo?

U. To, kar pravimo kranjski Slovenci ajd, ajdovski,
ajdovstvo — ali ne?

T. Da, in stsl. se je djalo, kakor piše Miklosič, poga-
nin', tudi serb. in polj., in pogan', pogan'c', pogan'sk' gen-
tilis, pogan'stvo gentiles; pogan' adj. ἔθνηκος gentilis, impurus,

barbaricus, nsl. pogan teufelchen; ti pogan ti, pravijo beli Kranjci krog Metlike.

U. Pa tudi štajarski Slovenci krog Ščavnice, kakor piše Terstenjak. Ti pogan ti! — veli žaljena mati nesnažnemu otroku.

T. Pogan vrag spiritus immundus habd. bulg. serb., pogan impurus; pogan f. stercus, poganija coll. impuri (das unreine Gesindel — Vuk), poganiti polluere, o — poganiti se pollui; kluss. pohanyj sordidus magy. pogány; pohanka heidekorn; nota russ. dial. poganka pro myš' (Mikl.).

U. Zdi se mi, da sveto pismo poganstvo velikrat imenuje nesnago, nečistost, gnusobo (turpitudó, abominatio).

T. V nemškem se loči a) der Heide (ethnicus, paganus, ajd), b) die Heide (loca deserta, inculta, pušča, rus. step-i), c) das Heidekorn (čes. pohanka, rus. grečiha, slov. h-ajda, h-ajdina, jejda — jeda).

U. Mislil bi, da je jed a slovenska beseda, ki nam kaže navadno jed kmetovo, kakor trava iz truti (natruti, nutrire) navadno jed živalsko (Metelko)! Sicer pa ne vém še prav, od kod je beseda pogan, in kaj mi prav zaznamnja ajd, ajdovstvo?

T. Pogan je iz lat. besede pagus (Gau, Dorf, v staronem. tudi die Haide — Heide), paganus (Landmann, Dorfbewohner, der Heide). Cerkvena zgodovina pripoveduje, da so posebno za cesarja Teodozija, kateri je v 4. veku nekoliko huje pritiskati jel malikovavce, le-ti se umikati začeli na kmete, na deželo, v hribe, v puste in samotne kraje, kjer so lože brez strahu čistili svoje malike, in tako so se imenovali malikovavci po vaséh lat. pagani (Dorfbewohner, Heiden), in malikovavstvo se je zvalo paganismus (Dorfbreligion, Heidenthum).

U. Po tem takem je pač vse eno, ali pišem pogan, poganstvo, ali ajd, ajdovstvo, ker uno je latinsko, to pa nemško imenovanje. „Jeda“ vendar rad pravim s kranjskim Gorencem, ker se mi glasi slovenski, in ker je jed a (heda — hajda — ajda) steber naroda slovenskega.

T. Ker imamo besedo ajd, ajda, ajdovstvo v tej obliki le mi zahodnji Slovenci, Nemcem bližnji sosedje; ker se staroslovenski glasi pogan, poganski, poganstvo; ker je ta navadna skorej v vseh družih jezicih slovanskih: bi bilo pametno, da se je poprimemo i mi Slovenci.

U. Zakaj še pišejo eni pogan, poganstvo, eni pa pagan, paganstvo?

T. O tej reči beri, kar ima Janežič v 32. §. V, 1. b.

U. „Samoglasniki se med seboj menjavajo ali čredijo, kakor je to lepoglasju po godu: *a* se menjava z *o*, sosebnost v tujkah, včasih pa tudi v domačicah, n. pr. bob - faba, gost - Gast, kobila - cavalus, koleda - calendae, morje - mare, Mohor - Mohar, nasus, obá - ambo, oltar - altare, opat - abbas, orati - arare, praprot - praprat, pogan - pagan, rakita - rokita, sol - sal, tovor - tovar, vozotaj - vozataj«.

Šolsko blago.

Za pisne zglede. Otroške leta so podobne sladkemu spanju; mladosti jih presanja, mož pa jih resno prečuva.

Človek ima prosto voljo. Voli si lahko to pa uno, srečo ali nesrečo.

Nikar ne toži, da nimaš sreče; sreča te vedno išče; le ti se ji nikar ne umikuj!

Kratko je veselih dni število. Nikar naj si jih človek sam ne krati. Pošteno veselje nikomur ne preseda.

Kdor staršev ne vboğa, tega tepe nadloga. Pokorščina je zlata gred, po kateri se pride na vsako stermno.

Slajše reči ni na svetu, kakor je lepa pesem. Kdor zna lepo peti, ima od Boga veliko bogastvo, katerega naj prav obrača.

Nikar se ne brati z zapeljivimi ljudmi; če slepec slepeca vodi, oba padeta v jamo.

Brez potú ni medú. Pridnost vse premaga.

Človek kaže v mladosti, kaj bo v starosti. Kdor je len ob setvi, malo žanje.

Britke sape ne pozabi, ko te pomlad v svate vabi.

Narava in človek

v svoji pravi složnosti.

Spisal Živkov.

1.

Neštevne in prečudno različne so stvari božje. Učeni še vedno kako neznano zasledijo. Vse stvari, žive in nežive, je Bog človeku podložil, naj bi mu služile v korist in veselje. Krotkeje in njemu bolj podobne ima kaj rad. Pa tudi človeku so nekatere posebno vdane in pokorne, kar očitno kaže, da ga čutijo in priznavajo svojega gospoda, varha in pomočnika.

Tudi naj silneje zveri se ga redoma spoštljivo ogibljejo, včasih pa vendar iščejo njegove pomoči. Te lepe jim prirojene pri-verženosti in podložnosti do namestnika božjega na zemlji ne prezira in ne zabi človek, temuč ravná spodobno, vljudno in miloserčno z živalmi.

Neki svetniki in svetnice, kakor sv. Franc Asisijan, Bonaventura, Roza Limajska i. t. d., so se kaj prijazno in pošteno do njih obnašali, živali pa vzajemno tudi izvanredno krotko in zaupno proti njim. Franc Asisijan je celó vse stvari imenoval svoje bratce in sestrice.

Da se ta razmera prav presodi, je neogiblljivo potrebno na dvojno vprašanje dobro odgovoriti: 1. Ali so uboge stvari, posebno pa ljubejše živali, zares take prijaznosti in časti vredne? ali so Franc Asisijan in druge mu sorodne duše prvih kersanskih časov prav ravnale? ali je njihova ljubezen do živali le golo otroško guranje, katero se ne zлага z zdravo pametjo? in 2. ali poterjuje tudi skušnja in naravoslovje, da so živali včasih človeku zares tako krotke in podložne, kakor se večkrat bere v življenji svetnikov, ali pa so to same bose pravljice in domišljije?

Gledé tega so vse sicer človeške misli še navkriž. Sirovi in prevzetni človek zaničuje žival, zasmehuje miloserčnost do nje, ker mu blaga resnica ni serca omečila ali mu ga je kriva omika okamenela. Taki ravná prerad nečloveško z živino.

Drugi pa povišujejo žival preveč in jo stavijo s seboj v eno versto rekoč: „Človek je tudi le žival, če ravno vseh prva in naj popolnejša“. Tega pa ne terdijo iz ljubezni in čislanja do živali, temuč naj bi lože rekli: „kakor je živali po smerti na veke konec, tako bo tudi človeka, ker sta si oba jednaka — oba brez neumerljive duše“. To so nesrečni neverneži in otlí snovari.

Taka grozna zmota straši preboječe verne, in da bi jo bolj lahko zaterli, si prizadevajo dokazati, da žival človeku nikakor ni podobna, temuč toliko različna od njega, kakor pekel od nebes. Po takem pa nehoté podpihavajo zaničevanje in terpinčenje žival.

Vse drugače pa govori božja beseda. Že v starem zakonu je več zapoved živali v korist. Ena velí: „Volu, kateri ti mlati, ne zaveži gobca“; druga: „Oslu ali volu, kateri obleži, pomagaj na noge“; „zašlega osla priženi svojemu sovražniku domú“. Modri mož pravi: „Pravičnega skerbí njegova žival“. Naj globokejega

pomena pa so besede sv. aposteljna Pavla do Rimljanov 8, 18 : „Stvar željno čaka razodenja božjih otrok, ker je stvar nečimernosti podveržena ne iz svoje volje, ampak zavoljo tistega, kateri jo je podvergel v upanji, da bo tudi stvar rešena iz sužnosti in popačenja v častitljivo prostost otrok božjih. Vemo namreč, da zdaj vsa stvar zdihuje in stoka, kakor na porodu“.

Tu sv. Pavel oznanuje, da bo tudi stvar rešena iz sužnosti in povzdignjena v častitljivo prostost otrok božjih; za tega voljo čaka in upa željno razodenja. Otroci božji pa se razodevajo in kažejo v svetnikih in svetnicah božjih. In zares so nekteri, p. sv. Franc Asisijan, angel v človeški podobi, začeli stvari, posebno čutne živali, djansko spregati iz žalostnega sužnega jarma in ž njimi bratovsko ravnati; in one, sluté in čuté si približajočo rešenje, so se proti tem „otrokom božjim“ vse drugače obnašale, kakor proti drugim ljudem. Vračala se je prvotna, lepa vesela složnost med človekom in živalijo, kar bomo pozneje v prečudnih dogodkih občudovali in tudi po očitni skušnji in učenem naravoslovji vidili vterjeno.

Še višjo srečo in čast prerokuje za stvari sv. Janez v skriv. razod. 5, 12. Popisovaje slavo umorjenega jagnjeta pravi: „Vredno je jagnje, ktero se je dalo umoriti, da dobí oblast, in obilnost, in modrost, in moč, in čast in slavo. In vse stvari na nebu in zemlji in pod zemljo in v morji sem čul govoriti: „Sedečemu na prestolu in jagnjetu slava, dika in veličast“! Po tem skrivnostnem prerokovanji bodo na koncu sveta vse stvari deležne božje hvale, tedaj tudi živali, kakor cerkveni očaki Krizostom, Teofil, Ambrož, Hilari i. t. d. te besede sploh razlagajo.

2.

Skusimo tej čudovitni razmeri nekoliko do jedra pogledati!

Stvarnik je človeka postavil gospoda sveta in mu vse stvari podvergel, žive in nežive. Ob to gospodstvo ga je greh pripravil; pa v Kristusu, božjem sinu, gledamo to gospodstvo čez vso naravo, čez vetrovje in morje itd. To čudovitno moč je on popolnoma svojim učencem izročil, vernim pa še večjo oblast obljubil. Jan. 14, 12; Mat. 21, 21. Mark. 16, 17. V apost. djanji, kakor tudi v življenji poznejših svetnikov in

katoliških učencikov poganskih narodov beremo prečudne dela. Pervi Jezuiti, pravi učenci Jezusovi, so skoro vse čudeže opravljali, kakor on sam. Franc Ksaver je tudi nevihte krotil. (Orlandini, prvi Jezuiti.)

Sv. Roza Limajska je živela v neki čudoviti zavezi z naravo, kateri gola učenost ne vé ne imena, ne pomena. Na primer: Troje rožmarinov ji je lepo rastlo. Kraljica si sprosi enega in ga dá v svoj vert presaditi. Ali tu hipoma vsahne in zvene. V prejšnji vertec nazaj presajen, se četrerti dan oživí, in je lepši, kakor prej. — Trije veršički so se ji sred zime po želji čez noč pred Katarinovem razceveli, da bi lahko kip te svetnice olepšala.

Stopivša za rano v svoj vertec, povabi goreča v sveti pobožnosti vse rastline k hvali božji. In vse so se zrašale, kakor zdramljene so se priklanjale in prijazno šumljale. —

Sv. Rigobertu je Pipin podaril toliko zemlje, kolikor bi je na dan obhodil. Od tega dne je to zemljišče sploh lepo čversto zelenelo, naj se je okolici po uimi ali zimi kakorkoli slaba godila. — Večkrat se je primerilo, da so drevesa in cvetice, ktere so sv. ljudje radi imele, začele očitno medleti po njih odhodu ali smerti. —

Čuden vpliv do neživih stvari imajo tudi nekteri mesečni. Kdo mu vé mero in konec? Neka cerkvena ura je po krivem bila $\frac{1}{2}$ 6 mesto $\frac{3}{4}$ 6. To razdraži nekega mesečnega dečka, in on ji zapové in jo prisili, da še koj enkrat bije, in sicer prav.

Pri takih prikazkih se človek nehoté spominja čarovere starih in prestarih časov, mogočnih čarovnikov, čarovnic, vurčenja, hudega očesa i. t. d. Kam je tako oko pogledalo, je vse poparilo. Zdaj pitamo: kaj je studenec teh vesoljnih vraž? Kalna mračna zavest tistega nekdanjega gospodstva, katero sta duh in volja človeška imela čez naravo; in še ga neko trohico zdaj imata v posebno sposobnih osebah. Če pa se ta navirljiva moč obo-dri in z višjo močjo in voljo stvarnikovo združi, kakor je pri svetnikih in svetnicah, še kam kam več premore. Utegne se speti do tiste zmožnosti, katero ima Jezus na misli, ko govori od vere, ktera bregove prestavlja.

Pa koliko še vemo od narave? Raje verjemo pijani, slepi učenosti, in bolj smo hladni do narave, in tim več nam skriva svoje jedro in bitje; raji ga odgrinja pobožnim, priprosto vernim sv. dušam. „Kedar je sv. Francu Asis. serce prekipelo i-

skrene ljubezni, je prehajal polje in nagovarjal setve, drevje, cvetice, mesec in zvezde, — vse te svoje bratce in sestrice, kakor je stvari imenoval, naj bi mu pomagale slaviti in hvaliti Boga. Vse so mu živele in čutile, in če ne, bi je barem rad bil oživil in hvale navdajal. Njegov pobožni učenec II je cvetice tako rad imel, da jih je jokaje objemal in poljuboval. Pri ogledovanju cvetic je bil sv. Peter Alkantarski ves zamišljen, in sv. Ignaci priserčno ginjen.

Tako utegne blagočutnim dušam narava kaj več razodevati, kakor iztuhta iz nje merzla pamet. (Dalje sledi.)

N o v i c e.

Iz Prage. Ljudski učitelji v Pragi mislijo v prihodnjem šolskem letu napraviti razstavo učilnih pomočkov. Šolski list „Národní škola“ kaže za to razstavo tako le osnovo: Namen te razstave bi bil: 1) da se spoznava, kakošno je sedanje šolstvo; 2) da bi učiteljstvo združevalo svoja prizadevanja in misli; 3) da bi tudi ljudstvo vidilo, koliko se trudijo učitelji. — Ta razstava bi bila mesca septembra t. l., h kateri naj bi zadevne reči pošiljalo vse češkoslovensko učiteljstvo. Konec te razstave naj bi bil splošni učiteljski zbor. — (Enake razstave in splošnega učiteljskega zbora bi prav živo potrebovali enkrat tudi mi slovenski učitelji. Naj bi nam šolski prijatli in predniki k temu pripomogli! „Tov.“)

— *Vabilo na „Liro Sionsko“.* — Na prigovor mnogih prijateljev in da se učiteljem ne očita, da „zmiraj le eno godejo“, sem se namenil izdajati perijodičen list, kateri bi z ozirom na cerkveni čas donášal vedno potrebnih napevov. Imé naj mu je „Lira Sionska“. Izhajala bode redno 15. dne vsacega mesca ter obsegala na osmih stranéh velike osmerke vselej napeve, kakoršnih je potreba za rabo v prihodnjem mescu; tako na priliko napeve sv. maše, sv. obhajila, sv. Matere božje, družih svetnikov in posebno vseh praznikov, kateri se obhajajo v naslednjem mescu. Tudi primerni napevi za „Tantum ergo“ i. t. d. se bojo vverstovali. Ta list bo tedaj tako rekoč koledar cerkvenih napevov, in konec leta lična knjiga, v kateri bodo učitelji in pevci našli vredeno, kar jim je med letom o raznih cerkvenih praznikih naj bolj potreba. Naročnina za celo leto znašala bode 2 gold., za pol leta pa 1 gold. List se bo razpošiljal v križnem zavitku po pošti redovno. — Ker pa morem list le tedaj izdajati, ako dobim dovolj pomoči, vabim prijazno vse tiste, katerim je mar za povzdigo cerkvenega petja, visokočastito duhovščino, g. g. učitelje, pevce in pevke, ter vse druge prijatle petja, naj me blagovolijo podpirati, in naj mi tudi še po svojem kraji nabirajo naročnikov. Imena naročnikov naj se mi potem z natančnim napisom kraja in zadnje pošte naznanijo vsaj do

20. dne t. m. v frankiranih pismih z napisom: „France Gerbec, konservatorist v Pragi (Prag), malo namestje šte. 140 — 141 v III. nadstropji“. Ker pa ne vem za gotovo, ali bom dobil dovolj podpore od strani naročnikov, naj se mi ne pošilja še denar precej, ko se mi naznanjajo imena njih, ampak še le potem, ko oznanim za trdno, da bodem izdajal ta list. — Naj še omenim, da bi utegnilo tudi našim pevkam in pevcem učenje veliko zljajšati to, ako bi si naročili teh napevov, dasitudi ne poznajo glasek (not). Da stojé pike na versticah više ali niže, to lahko vsak razumé, in se potem toliko lože ravná pri učenji, kje je treba glas bolj povzdigniti ali pa pasti ž njim i. t. d. To pa gotovo učenje že veliko pospešuje in lajša. — Ob enem prosim pa še vse pesnike, naj mi pošiljajo obilno primernih pesem za različne praznike in sicer toliko zgodaj, da se morejo porabiti, ker se morajo dati na pr. napevi za praznike v drugem mesecu vedno kakih 20 dni pred v tiskarnico, da jih morejo potem naročniki še o pravem času dobiti. Pesmi pa naj ne bojo preobširne, najbolje je, ako so kake štiri kitice v obsegu po 6 ali 8 verstic v kitici i. t. d. Ker želim, da bi 12 listov obsegalo vse najbolj potrebno za celo leto, sem stvar tako-le prevdaril in razredil: Ker ni več mogoče, da bi za mesec januar naročniki letos še o pravem času dobili list I., dal bi se najprej II., ki bo obsegel napeve za mesec svečan še pred koncem januarja natisniti, III. z napevi za sušec pa že redno 15. svečana i. t. d. Razposlal bi se tedaj list najpervo z napevi za svečan, da jim še o pravem času v roke pride in potem pri drugem razpošiljanji I. in III. list. Prosim vse slovenske časnike, naj blagovolijo razglasiti to vabilo.

Stvar, mislim, da je dobra; cena nizka; tedaj poskusite!

France Gerbec.

Iz Kobarida pri Soči. Večkrat mi je treba svetniških podobice za šolsko mladino, da jo ložeje budim in k pridnosti naganjam, pa še nikoli nisem bil tako srečen, da bi bil na tacih podobicah dobil slovenske napise, razun na „spominih“ 1. spovedi, 1. sv. obhajila in enacih. Kako je to, da nam slovenske Atene v tej zadevi ne pomagajo? Kako je to, da bela Ljubljana nima še tiskarne za lepe (pa v resnici lepe) svetniške podobice in druge spominske slike, ki bi nam pred očí stavile Slovincem bolj znane in priljubljene svetnike in svetnice božje pa druge iz svetopisemske zgodbe povzete osebe? Ali bi ne pomagale take malenkosti buditi slovensko zavest med nadepolno mladino? Gotovo da! Torej naj se z novim letom tudi v tej zadevi kaj novega napravi! Bog daj srečo!

Iz šmarskega šolskega okraja. Prebral sem z veseljem v „Oesterr. Schulbote“ ukaz 28. oktobra 1865 št. 26160, pa žalibog, to ne veljá za nas, ampak le za tiroljsko deželo. Tam je določeno, da morajo učiteljevi dohotki narmanj 210 gl. in pomočnikovi najmanj 126 gl. znašati. Al je pri nas tudi tako? Odgovarjali mi bote: Ja, še več kot 126 gl. so dohodki nekterih podučiteljev, še celó 200 gl. presežejo — toda le nekterih, pristavljam jaz. Poglejmo v naš kraj!

Leta 1864. so premilostljivi knez in škof Jakob Maksimilijan v našem kraju delili zakrament sv. birne, in ob enem, kakor je navada, ogledovali tudi šole.

Pridejo k nekemu 64 let staremu učitelju, ki že 47 let služi. Kar so vidili, niso bili zadosti zadovoljni. Že o začetku šolskega leta 1865. dobí ta stari učitelj pomočnika, kteremu mora 63 gl. prepustiti, s kterimi naj si ta oskerbljuje prebivališče, hrano, obleko, potrebnega hišnega orodja i. t. d. Kaj pa pravite na to? Bog je med družimi tudi to faro zelo obiskal; v enem mescu je toča dvakrat tako razsajala, da so prebivavci primorani, žita in milodarov prositi, ako hočejo sebe in svojo družino preživeti. Učitelj in pomočnik gresta po bernji, kaj pa so mogli dati učiteljema ti reveži, ki sami nič nimajo? Zadosti! pomočnik je dobil $3\frac{1}{2}$ vag. in 4 bok. pšenice, za katero še ni potegnil 12 gl.; hlapec, ki žito nosi, ga stane na 2 gl., tedaj mu ostane $10 + 63 = 73$ gl. Zdaj pa vprašam: „kako more človek s temi denarji stanu primerno živeti, kako si mora kaj opomoči? — Da učitelji obogateti nikakor ne morejo, je vsakemu znano; ako pa še toliko ne dobé, da bi shajati mogli, je res žalostno. Pa čujte, to ni še zadosti! Šolsko spraševanje pride, in stari učitelj prosi č. g. župnika in č. g. dekana, naj mu pomagata, da bode pomočnik prestavljen, in da zanaprej sam ostane, ker mu ne more več omenjenih 63 gl. prepustiti, da sam shajati ne more, toda taka reč, se vé da, se ne mora precej nanagroma poravnati; vrvná se, da naj pomočnik ostane s tem pogojem, kakor preteklo leto tam tako dolgo, dokler se ne dobí zanj druga, boljša služba. Vsemu temu nasproti pravijo g. župnik, da se učitelju ne sme nič vzeti, ker sam malo dobiva, in naj pomočnika plačujejo tisti, ki so ga postavili; na dalje pravijo, „naj dá pomočnik pismo od sebe, da bode zastoj podučeval“, in ko pomočnik pisma ne dá, mu prepovejo v šoli podučevati. Ne vem, ali imajo župniki oblast, šolo prepovedovati tistim, ki jih postavi preč. knezoškofijstvo. Farmani silijo v pomočnika, zakaj ne orglja, ne poje, ne podučuje? Ali je on tega kriv, ali si more pomagati, ali se bode g. učitelju in g. župniku zoperstavljal? Ali ni to pomočniku velika škoda, da mora že več, ko dva mesca (s počitnicami 4) roke križem deržati in premišljevati, kdo ga bo živel, mesto v šoli svoje dolžnosti spolnovati? Pomagaj, kdor more! Brez zamere!

— j —

Od sv. Martina pri Slovenem gradcu. V zadnjem listu 5. tečaja „Uč. Tov.“ smo brali dopis, kojega je g. Knific slavnemu deželnemu zboru in ljudskim učiteljem za prevdarak spisal. Omenil je g. pisavec, kako se dobiva, žalibog, povsod učiteljsko plačilo. Gotovo vem, da bi se boljše počutil vsak učitelj, ako bi od graščine dobival svoje plačilo. Morebiti, da mi kdo ne verjame, da po nekih krajih mora učitelj po več let na svoje plačilo čakati. Pa, kdor si skuša, ta mi gotovo verjame. Ako učitelj ostane na enem mestu, takrat že še dobi svoje plačilo, ker imajo srenjski predstojniki dolžnost, ga skupaj spravljati. Pa čisto druga je, ako je prestavljen, takrat je pač reva. Ako na poprejšnje mesto piše in prosi za svoje plačilo, za kojega

je že poprej po več let čakal, opravi ravno toliko, kakor žaba pri lešniki.

Čuditi se je, da g. g. predniki tega ne vredé in ne skerbé, da bi se učitelju plačilo odrajtalo, ne pa zaderževalo in še včasih tudi vtergovalo. Želeti je, da bi se ta reč skoraj drugače vravnala, da bi ne bilo treba pomankanja terpeti.

Iz spodnjega Štajerja. (Učiteljski zbor.) V Ptujem je bil 30. oktobra preteč. leta učiteljski zbor, kterege so vodili preč. gospod proš in okrajni šolski oglela dr. E. Vošnjak, in h kateremu se je sošlô 16 učiteljev. Pervo vprašanje: koliko naj storé za šolske poslopja srenja po postavi 17. avg. 1864? so odgovarjali g. g. učitelji Vobič, Velki in Velec. Izreklo se je, da naj se srenjskim možem, ki skerbé za vnanjo šolo, naroča, kaj in koliko naj storé v tej zadevi, ker se večkrat prigodí, da ti možje prestopajo meje, ter si vtikujejo tudi v znotranji šolski nauk. — Drugo vprašanje: kako naj se dela, da bodo nčenci redno hodili v šoli? so odgovarjali g. g. Ser nec, Maurus in Böhheim. Zraven teh odgovorov so se prebrale še postave, ki določujejo, kako naj učenci redno hodijo v šolo, in sicer §§. 177, 178, 179, 184, 185, in 303 splošnih šolskih postav (der polit. Schulverf.) in ministerski ukaz 26. jul. 1861 pod št. 7305. — Tretje vprašanje: kako naj se podučuje v številjenji, da je nauk mičen in življenju primeren? sta odgovarjala g. g. Tašner in Kos. Še eno vprašanje je bilo na versti, in sicer: kako bi se vstanovilo bravno društvo za ptujski šolski okraj? V naravi in tudi v dušnem življenju ni počitka; kar ne napreduje, gre nazaj. Kdo potrebuje bolj dušne jedí, kakor učitelj, ki ima toliko imenitno nalogo — vzrevanje nadepolne mladine!

(Po „Schulb.“)

Iz Gorenskega. Pretečeni teden je tudi pri nas pokril sneg hribe in doline, ter je kolikor toliko daljnim, mlajšim učencem zaperl pot v šolo. Vsaka zima me že naprej skerbí, prvič za to, ker slaba pot in vreme zaderžuje učence, da ne morejo redno hoditi v šolo, — drugič pa za to, ker nikoli nimam dovolj derv za šolsko kurjavo. Pri nas je tako vravnano, da potrebne šolske dervá dajè srenja; vsak pa vé, da srenja toliko storí, kolikor so skerbni in vredni možjé, ki imajo v roci srenjsko geslo. Pri nas jih je mnogo, ki vredujejo šolo in učitelja, toda, ako jim rečem, da nimam derv, da bi v šoli kuril, mi odgovoré, da naj jih kupim, sej so letos po ceni. Če pravim, de nimam denarja, mi kažejo in me blagrujejo, da dobivam dovolj denarja za šolske in svoje potrebe iz cesarske denarnice, kar pa nikomur nočem povedati, da bi mi ljudje ne bili nevošljivi i. t. d. Ne vem, kdo je po Gorenskem zatrozil misel, da vsak poterjeni učitelj dobiva plačo iz cesarske denarnice. Dobro bi bilo, da bi se ta splošna misel pri ljudeh tudi kmali in stanovitno uresničnila! Dolgo že terkamo slovenski učitelji, — pa še vedno zastanj; vendar naj nam že prisije ugodnejše solnce!

— o —

Iz Teržiča. Da smo imeli v starem Kranji sploh zaželeni učiteljski zbor, je bilo že v zadnjem listu omenjeno; bilo je prav tehtno besedovanje in živo pomenkovanje o vseh prašanjih, ki so bila

razpisana. Tudi je bilo marsikaj drugega sprožnega, brez kterega se šolstvo ne more povzdigniti in narod ne napredovati. — Toda naj bolj so si bile naše misli navskriž z nekterimi, ki se le malo po malem ravnaajo po šolskih bukvah, pri tem pa za pomočne bukve še vediti nočejo ali jih zametvajo. Za kazavni poduk se ti in taki še ne zmenijo.

Da bi se pri lepopisji tudi pravopisje vadilo in se za lepo govorjenje in čedno obnašanje skerbelo, to ne more biti, ker je en predpis predolgo na tabli. Taki naj bi se raji poprijeli „Greinerjevih“ in za slovensko pisanje „Lesarjevih“ sešitkov. Pri tem naj se pové, kaj pomeni kaka beseda, kje je kraj, ki ga učencec ravno piše, in stavki naj bodo lepi nauki za učence, po kterih naj ravnaajo svoje življenje; torej naj se nemški poslovenujejo, slovenski pa pojasnujejo.

Pri tem naj opomnim, da, kdor nima pri abecedniku „Hermanovih“ podob za kazavni poduk, da bi učencem reči v podobi kazal, ta še „Unterklasse“ gotovo ni vidil. — Kar spisovanje zadeva, pa učencem močno dopada Praprotnikovo „Spisje“ novega, pomnoženega natisa.

Kaj pomaga veliko o tem govoriti, ako bi učitelj ne bral potrebnih primernih knjig in ne rabil zato namenjega gradiva!

Sedaj pa nekaj posebnega. Skoraj v sredi zime so nas počastili in k nam prišli preč. proš in šolski svetovavec g. dr. Anton Jarc, ki so z učenci in z učenci prav po očetovsko govorili in v primernih vprašanjih pokazali učiteljem, kako naj svoj nauk obračajo, da bo mikaven in koristen; učencem pa, kako naj premišljeno brez strahu odgovarjajo.

Taki prihod je kakor mazilo za trudapolne učiteljske ure, je zerkalo, v kterega se učenci ozirajo pri obravnavanji vsakoverstnih nauk.

L. Knific.

Iz Dolenskega. K nam, k nam naj bi v nektere kraje prišli pogledat šolski prijatelji in dobrotniki! — gotovo bi dobivali dovolj prilike, da bi odkrivali svoje miločutno serce. Tukaj je navada, da po zimi nekteri bolj oddaljeni učenci in učenke ostajajo tudi čez poldne do popoldanske šole; pa naj več teh revežev nimajo še kosčka kruha seboj, da bi ga pojužinali, ter milo gledajo une, ki kaj jedó. Večkrat si mora učitelj pritergati kaj svojim ustom, da nahrani danes tega, jutri unega ubožčka; ali kaj pomaga, ker je učitelj sam dovolj na tesnem. Bogu se usmili!

T.

Iz Ljubljane. (Vabilo k učiteljski knjižnici.) Omenili smo že nekterekrati, da se je v Ljubljani še leta 1854 osnovala učiteljska knjižnica, ki je prav veselo napredovala in si napravila blizo 200 zvezkov različnih pedagogičnih knjig, časopisov in muzikalij, iz kterih so zajemali ljubljanski in tudi učitelji na deželi mnogo mnogo duševne pomoči v svoji težavni službi. Poslednje dve leti pa je, žalibog, ta knjižnica nekako opešala, ker so jo zapustili naj bližnji prijatelji učitelji — morda naj več iz osebnih nagibov. Škoda, gotovo velika škoda bi bila, ako bi taka lepa naprava hiralala, in bi je dalje ne živili učitelji in vsi šolski prijatelji, kterih je vendar še mnogo, ki napredujejo s pravim duhom hitrega časa, in se vestno trudijo za blagor domovine na podlagi prave mladinske izreje. Vas, ljubi šolski

in slovenski bratje, prijazno vabimo, združite se s svojim „tovaršem“ in naznanite, da bote podpirali in rabili imenovano učiteljsko knjižnico, da bode vsem na korist zopet živela in se veselo razvijala. Letni donesek k tej knjižnici je kakor do sedaj 2 gold. „Tovarševo vredništvo, ki hrani sedaj to knjižnico, sprejema naznanila. Kedar se nabere zopet toliko pomoči in pomočnikov, da bo ta lepa učiteljska naprava zopet vredjena, bomo veseli naznanili.

— V seji mestnega zbora 5. t. m. se je po nasvetu preč. gospoda kanonika J. Poklukarja določilo, da naj se g. M. Močniku, učitelju v mestni glavni šoli, njegova dosedanja pičila plača zboljša za 50 gold. in da naj se za pretečeno šolsko leto vsakemu štirih učiteljev mestne glavne šole plača 50 gold. za nauk v nedeljski šoli. Dobro!

— 11. t. m. je imel odbor „Slovenske Maticice“ drugo sejo, v kateri se je sklenilo, da „Matica“ hitro izdá „zemljepis slovenskih dežel“ po prevodu Rebičevem — in „slovensko zgodovino“ Terdinetovo.

— V tukajšnji čitavnici bodo letošnji predpust veselice 14. in 21. t. m., 4., 11. in 13. febr., vselej ob 8 uri zvečer.

Imenik p. n. g. g. naročnikov (po versti, kakor so se zglaševali):

1. Jakob Budna, učitelj izgl. šole v Lepokamniku. — 2. Leopold Gorenc, duh. pomočnik v Koprivniku. — 3. Jakob Gros, ravnatelj v glavni šoli v Čerptomlju. — 4. France Klinar, učitelj v Dragatušu. — 5. Jožef Vidic, učitelj v Št. Pavlu pri Pripoldu. — 6. Čitavnica v Rudolfovem. — 7. Janez Gorjanec, učitelj v Loki. — 8. France Gerbec, konservatorist v Pragi. — 9. France Adamič, učitelj v Šmartnem pri Litii. — 10. Milozvan Vigele, učitelj v Štebnu. — 11. P. Irgolj, učitelj pri sv. Magdaleni v Mariboru. — 12. Ivan Tomšič, učitelj v glavni šoli v Terziču. — 13. France Praprotnik, učitelj v Podbrezjah. — 14. Jakob Praprotnik, učitelj v Št. Jurju. — 15. Avgust Praprotnik, učitelj v Ternovem. — 16. Leopold Cvek, učitelj na Verhniku. — 17. Janez Potočnik, fajmošter na Brezovici. — 18. Jakob Skamlič, podučitelj v Št. Ilu v slov. Goricah. — 19. Anton Petrovič, učenik v Horjulu. — 20. France Germ, učitelj v Srednji vasi. — 21. Uršularice v Škofji Loki. — 22. Gregor Arko, učenik v Trebnju. — 23. Janez Kaliger, učitelj v Šmarjeti. — 24. Matija Pavlovčič, nadučitelj v Bazovici. — 25. Janez Zidar, učitelj na Bučah. — 26. Janez Zupanek, učitelj v Rečici. — 27. Janez Prokl, fajmošter v Št. Lorencu. — 28. Blaž Košir, fajmošter v Šotarji vesi. — 29. Lavoslav Abram, učitelj pri Fari. — 30. Glavna šola v Rudolfovem. — 31. Janez Pust, učenik v Dobrempolji. — 32. Ivan Zarnik, učitelj v Begnjah. — 33. France Romč, ravnatelj v gl. šoli v Loki. — 34. Anton Wolf, fajmošter v duhovnijski sv. Petra na Medvedovem selu. — 35. France Schönbrunn, podučitelj v Metliki. — 36. Matija Brolih, dekan v Šmarji. — 37. Jože Jerin, duh. pomočnik v Vremah. — 38. Bernard Jevnikar, učitelj v Žužemberku. — 39. France Pleško, duh. pomočnik v Semiču. — 40. France Kenda, učitelj v Semiču. — 41. France Kavčič, učitelj v Dragatušu. — 42. France Muhič, učitelj v Verhu. — 43. Ivan Poženel, učitelj v Črnem verhu.

Listnica. G. Fr. R. v P. „Cecilijo“ in „Vavkenove“ pesmi prodaja J. Giontini. Naročite mu! — G. A. L. v L: Vaš dopis, ako ravno mičen, ni primeren za naš list. — G. T. M. v N. Nikar se ne bojite; „Tov.“ že vé, kaj in kako. — G. A. H. v G. Vse tečaje razun prvega dobite za 8 gold.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.